

KOLEJ ÖĞRENCİLERİ ARASINDA OLUŞAN JARGON ÜZERİNE BİR İNCELEME

A Research On The Jargon Produced Among The Private High School Students

Ruken ALP*

ÖZET

Çağdaş kent yaşamında en az bir etkeni paylaşan kültürel grupların folkloru üzerine yapılan bu incelemede ailelerinin sağladığı maddi imkânlar dâhilinde Ankara kolejlerinde eğitimi sürdüren gençlerin ürettiği "dil" sorunsal olarak belirlenmiş, bu gençlerin içinden geldikleri sosyo-ekonomik yapının ürettikleri dil üzerindeki etkileri incelenmiştir. Örneklem grubu gelir düzeyi yüksek ailelere mensup, 16–18 yaşları arasındaki ODTÜ, Tevfik Fikret, Bilkent, TED, Büyük Kolej gibi kurumlarda eğitim alan lise ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri arasından seçilmiştir. İncelemede örneklem grubunda yer alan gençlerin ifadelerine dayanarak, yaşam tarzlarının yansımalarını bulduğu ortak kültürel kodları, anımlama tarzları ve değerlendirme ölçütleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kolej öğrencileri, jargon, kültürel kodlar, Arjantin Caddesi.

ABSTRACT

This study concentrates on the folklore of cultural groups having at least one factor in common in modern city life. Focusing on the language created by teenagers who are students of private high schools in Ankara, this paper analyzes how the social-economic status of their families influences this language. The sample group is selected from students aged between 16-18, who come from families with high incomes and attend the private high schools of "ODTÜ, Tevfik Fikret, Bilkent, TED and Büyük Kolej". Based on the statements of the teenagers in this sample group, this study looks into their cultural codes, perceptions and assessments.

Key Words

Private high school students, jargon, cultural codes, Arjantin Street

Çağdaş kent yaşamında en az bir etkeni paylaşan kültürel grupların folkloru üzerine yapılan bu incelemede ailelerinin sağladığı maddi imkânlar dâhilinde Ankara kolejlerinde eğitimi sürdüren gençlerin ürettiği "dil" sorunsal olarak belirlenmiş, bu öğrencilerin içinden geldikleri sosyo-ekonomik yapının ürettikleri dil üzerindeki etkileri incelenmiştir. Örneklem grubu gelir düzeyi yüksek ailelere mensup öğrenciler arasından seçilmiştir. Örneklem grubunu 16–18 yaşları arasındaki "ODTÜ, Tevfik Fikret, Bilkent, TED, Büyük Kolej" gibi

kurumlarda eğitim alan lise ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. İncelemede örneklem grubunda yer alan öğrencilerin ifadelerine dayanarak, yaşam tarzlarının yansımalarını bulduğu ortak kültürel kodları, anımlama tarzları ve değerlendirme ölçütleri üzerinde odaklanılmıştır.

Alan Dundes *Milli Folklor* Dergisinin 65. sayısında yer alan "Folklor Nedir" başlıklı makalesinde en az bir ortak faktörü paylaşan insan topluluğunun "halk" (128) olarak tanımlanabileceğini, bu tanımlama için "herhangi bir nedenle

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi.

bir araya gelmiş bir insan topluluğunun kendilerinin olarak adlandırdıkları bazı geleneklerinin" olmasının yeterli sayılabileceğini belirtmektedir. Kolejlere eğitimlerini sürdürülen bu grubun da kullandıkları "dil" in, boş zamanlarını değerlendirdikleri sosyal ortamların [Arjantin Caddesi'ndeki "cafe"ler], tercih ettikleri üniversitelerin, alışveriş yaptıkları merkezlerin ortak olduğu gözlenmiştir. Bu ortaklığın Dundes'in vurguladığı bağlayıcı faktörlere karşılık geldiği söylenebilir.

Gelir düzeyi yüksek olan ailelere sahip, kolejlere eğitimini sürdüren bu öğrencilerin yaşam tarzları, kendilerini ve çevrelerindeki bireyleri değerlendirmeye ölçütleri, ürettikleri ve kullandıkları "dil" in biçimlenmesinde de kaçınılmaz olarak etkili olmuştur. Roland Barthes'in *Göstergebilimsel Serüven* isimli kitabında "dil in hem bir toplumsal kurum, hem de değerler dizgesi" (26) olduğunu belirtmesinin bu düşünceye dayanarak oluşturmaktadır.

Bozkurt Güvenç *İnsan ve Kültür* isimli kitabında bireyin, toplumun istek ve beklentilerine göre değişmesi sürecini "sosyalleşme" (125) olarak tanımlamaktadır. Sosyalleşme, kültürel değerlerin ve normların kazanıldığı, bireyin kişilik kazanmasını ve bununla birlikte, toplumun ve grubun görece sürekliliğini sağlayan bir süreçtir. Bu süreç bireylerin ilgi alanlarının, yaşam tarzlarının biçimlenmesinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda popüler kültürün kolej gençliğinin sosyalleşmesinde etkili bir rol oynadığı söylenebilir. Örneklem grubundaki öğrencilerin "Serdar Ortaç, Demet Akalın, Kenan Doğulu, Bengü, Gülşen, Kutsi, Tarkan" gibi popüler şarkıcıları dinlediklerini, televizyon seyrederek, internete "chat"leşerek boş zamanlarını de-

ğerlendirdiklerini belirtmeleri bu durumun bir göstergesidir.

Örneklem grubundaki öğrencilerin çevrelerindeki diğer bireyleri giyim tarzları, kullandıkları nesnelere "marka"ları dolayımında değerlendirdikleri "fake", "louser", "tiki/tikican", "jonjon", "cipcop", "paçoz / fason", "punk" gibi ifadeleri gündelik yaşamlarında sıkça kullanmalarından anlaşılmaktadır. Bu ifadelerin anlamları: "Fake; sahte markaları kullananlar", "tiki / tikican; çok makyaj yapanlar, kullandıkları nesnelere markalarıyla övünenler", "jonjon; hem bakımlı olan, hem de görtüntüsünü çok fazla dert etmeyenler", "cipcop; her ortama ayak uyduranlar", "paçoz, fason; sahte giyinenler", "punk; aykırı giyinenler [kıyafetlerinde siyah rengi ağırlıklı olarak tercih edenler, farklı makyaj yapanlar]" olarak belirlenmiştir. Yapılan incelemede "Versace, Prada, Gucci, Armani, Dolce Gabanna, Lous Vuitton" gibi markaların tercih edilme ve bu bağlamda da önemsenme oranını yüksek olduğu anlaşılmıştır. İçinde bulunulan çevrede "çok tarz" olmanın popülerlikle ilişkilendirildiği, "çok tarz çocuk / kız" şeklindeki ifadeleri sosyal ortamlarında önemsedikleri insanları ifade etmek için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yine fiyat açısından standartların üzerinde "saç tasarrımı" hizmeti veren "Paris Kuaför"ün özellikle tercih edildiği, platine dönük sarı rengi ifade eden "Bilkent sarısı"nın genç kızlar arasında rağbet gördüğü anlaşılmıştır. Bu bağlamda Barthes'in "Her söz bir bildirişimsel oluş içinde kavrandığı an dil olur. Belirtilenlerin örtük gösterilenleri vardır" (97) şeklindeki düşüncesi ve "göstergeler[in] ayrımlardan" (160) oluştuğunu belirtmesi üretilen dille ilişkilendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Giyim tarzlarının ifade

ediliş biçimlerine bakıldığında pahalı markaların sosyal yaşamda bireylerin konumlandırılmasında bir gösterge olduğu söylenebilir: “Nesne[nin] görülmeyi bekleyen şey” (168) olduğunu belirten Barthes “bir toplumun parçası olan bütün nesnelere anlamı” (170) olduğunu ifade etmektedir.

Fiziksel özelliklere gönderme yapan “malzemenen çalmışlar”, “ambalaj hatası”, “yandan yemiş”, “tipi kaymış”, “şafıtı kaymış”, “doğuştan değil, genetik” gibi ifadelerin çokluğu da fiziksel özelliklere verilen önemi belirginleştirmektedir. Bu ifadeler fiziksel olarak olumlanmayan özelliklere sahip öğrenciler için kullanılmaktadır. Yine dış görünüme gönderme yapan “pigme” kelimesiyle de kısa ve şişman fiziksel özelliklere sahip gençler tanımlanmaktadır. Saçlarının rengi ve şekli, giyim tarzları birbirine benzeyenler için kullanılan “aynı fabrikadan çıkmış” ifadesinin bir anlamda eleştirel niteliğe sahip olduğu söylenebilir. “Kokoş” kelimesi de yine çok süslenenler için kullanılmakta, görünümüne fazla önem verenler için “hoşsun ama boşsun yavrum” şeklinde kalıplaşmış bir kullanım bulunmaktadır. Fiziksel görünümleri beğenilen kadın ve erkekler için “taş [gi-bil]”, kadınlar özelinde ise “at”, “kaporta sağlam” gibi kullanımların olması da dikkat çekicidir.

Buraya kadar elde edilen veriler değerlendirildiğinde, gençlerin birbirlerini değerlendirmelerinde ve konumlandırmalarında, kullanılan nesnelere markalarının, fiziksel özelliklerin önem taşıdığı ve sosyal ortamda bir ölçüt işlevi gördüğü, ekonomik koşulların bu gençler arasındaki ilişkilerde belirleyici olduğu sonucuna ulaşılabılır. Markaların Barthes’in deyişleriyle “gösterdiği” maddi olanakların yüksekliğidir.

Duygusal ilişkileri tanımladıkları ifadelere bakıldığında “manita yapmak”, “çakal”, “tam piç”, “bitmek”, “hastası olmak” şeklindeki kullanımlarla karşılaşılmaktadır. “Manita yapmak; kız arkadaşı olmak” ifadesi, kız arkadaşı olan erkekler için “çakal”, çapkın olanlar için de “tam piç” ifadelerinin kullanılmaktadır. Bu ifadeler erkek-egemen bir anlayışın varlığının ve hâkimiyetinin göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Aynı yaş grubundaki kızlar için bu türden kullanımlara rastlanmaması da bu anlayışın bir sonucudur. Aşk ilişkilerindeki duygu durumlarının, karşı cinsle duyulan ilginin de “bitmek”, “hastası olmak” şeklindeki ifadelerle dile getirildiği görülmüş-tür.

İlişkilerinde cinsellik yaşıyan ve bu konuda seçici olmadıklarını düşündükleri genç kızlar için de “kaşar”, “motor” ifadelerini kullandıkları, bu durumu rahat yaşıyanlar içinde “çifte kavrulmuş sütlü kaşar”, “eski kaşar” ifadelerini kullandıkları belirlenmiştir. “Eski sevgiliden dost, eski kaşardan tost olmaz” şeklindeki ifade, sözlü kültür ürünü olan atasözlerinin “kalıpsal işlevsellikleri” bakımından kent yaşamında da kullanım değerini yitirmediğini göstermektedir. Erkeklerin ilişkilerinde cinsellik yaşamalarını olumsuzlayan bir kullanıma rastlanmamış, bu durumun genç kızlar özelinde değerlendirildiği görülmüş-tür. Bu ifadelerin varlığı geleneksel ahlak anlayışının, feodal değerlerin olumlandığı ve korunduğunu göstermektedir. Bu yargı kız öğrenciler de dâhil olmak üzere örneklem grubundaki tüm gençlerin “evlenilecek” ve “eğlenilecek” kız ayrımını savunmasıyla temellendirilebilir. “Evlenilecek kız”ların cinsel ilişki yaşamamış olmalarının temel koşul olarak belirlendiği bu anlayış, sosyal ya-

şamda cinsel özgürlüğün erkekler için geçerli olduğunu göstermektedir.

Sevgilisi tarafından aldatılanlar “boynuzu aya yol almış”, “boynuzlanmış” şeklindeki ifadelerle, cinsel yakınlık “götürmek”, “yiyişmek”, “elleşmek” kelimeleriyle tanımlanmaktadır. “Götürmek” ifadesinin erkekler özelinde anlam kazanması da yine erkek-egemen bakışın ağırlığına işaret etmektedir.

Eğlence merkezlerine gitmek, geceleri bu ortamlarda bulunmak örneklem grubundaki gençlerin sosyal yaşamlarındaki en önemli etkinlikler arasında yer almaktadır. “Kopmak”, “kopuyoruz bu akşam”, “gecelere akmak”, “patlayan partiler” şeklindeki kullanımların varlığı bu düşünceyi temellendirmektedir. Sosyal ortamda popüler olmanın önemi “ortamçocuğu”, “fırlama”, “piyasa yapmak”, “piyasa çocuğu olmak”, “şekli olmak” gibi ifadelerin olumlanmasından anlaşılmaktadır.

Yapılan incelemede “saf” olduğuna inanılan, her şeye kolayca kandığını düşünen insanların “mal”, “sazan”, “stüzme”, diğer insanları kandırmanın “keklemek”, “kafalamak”, “ayar çekmek”, “ayarı vermek” gibi ifadelerle dile getirildiği görülmüştür.

Son dönemlerde Türkiye gündeminde önemli bir yer işgal eden ve sosyal yaşamdaki yansımalarından gençler için bir “model” oluşturduğu anlaşılan “Kurtlar Vadisi” isimli diziden etkilenen gençleri tanımlamak amacıyla “ağır abi”, “kurtlar vadisinden fırlama”, “amele”, “stajyer mafya” gibi ifadelerin üretildiği görülmüştür. Bu öğrencilerin okul yaşamları dışında da genelde takım elbise giymelerinin ayırt edici özellikleri olduğu belirtilmiştir. “Kurtlar Vadisi” dizisinden etkilenen gençlerin yaşamında önemli işlevi olduğu belirtilen “kavga et-

me” durumunun “atar yapmak”, “yıkım yapmak”, “atara atar [yapmak]” türünden ifadelerle, bu kavgalarda kullanılan “kelebek, kama” gibi araçlara “emanet”, kavgadan kaçılması durumunun da “geri vites yapmak” ifadesiyle dile getirildiği gözlenmiştir.

“Mal” kelimesinin kullanımı yoğunluğu en fazla kelimelerden biri olduğu, “hayvan”, “öktüz” gibi kelimelerin de bir “ölçü” birimi işlevi gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. “Mal” kelimesinin genellikle karşılarındaki insanın söyleneni anlamakta geç kaldığı, içinde buldukları ortama ayak uydurmadığı durumlarda kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. “Hayvan” ve “öktüz” kelimelerinin de düşüncesizce yapılan eylemlerin tarif edilmesinde kullanıldığı; “hayvan / öktüz gibi yemek”, “hayvan / öktüz gibi içmek”, “hayvan gibi üzölmek / ağlamak / etkilenmek” örneklerinden de anlaşılacağı gibi nicelik bildirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Selamlaşmak için “naber la, mal”, “naber baboli”, “selams” gibi ifadelerin kullanımına rastlanmıştır. Örneklem grubundaki öğrenciler “falan olmak” ikilemesinin “oha”, “yuh” gibi hayret, şaşkınlık bildirdiğini belirttikleri ifadelerle birlikte kullandıklarını, “falan” kelimesini kaçınılmaz olarak her cümle ve kelimeye eklediklerini belirtmişlerdir. “Aşkaam” şeklindeki ifadenin de özellikle kız öğrenciler tarafından kullanılan bir hitap şekli olduğu görülmüştür.

Yalan söyleyenler “traş yapmak” bununla birlikte yaşadıklarını abartarak anlatanlar için “sıkamak”, “sallamak” şeklindeki kullanımların bulunduğu görülmüştür. Başkalarının maddi olanaklarından faydalanmak isteyenler için “beleşçi”, “otlakçı”, “aç”, sözlere tutmayanlar için ise “satmak”, “sattın bizi” şeklindeki kullanımlara rastlanmıştır.

Bir başkasının eşyasının izni olmadan alınması durumunun da “çökmek” kelimesiyle dile getirmekte oldukları belirlenmiştir.

İçinde buldukları ortamda arkadaşlarının davranışları ve sözleriyle kendilerini küçük düşürmeleri nedeniyle yaşadıkları duygu durumunu “pert olmak”, “bozulmak”, “çok pis bozulmak” gibi ifadelerle dile getirdikleri, çevresindekileri küçümseyici davranışlarda bulunanlar için “tribe girmek [trip yapmak / atmak]”, kendisini çevresindekilerden üstün görenler için de “tamponu kalkmış” ifadesinin kullanıldığı görülmüştür.

Önemsedikleri olay ve kişileri için “iplemek” ya da aksi durumda “iplememek”, “tınmamak”, beklenmedik durumlar ise “hayretim şaştı”, “bırakhh yaa!”, “ay inanmıyorum”, “taklaya gelmek”, “şaka gibi”, “içinde patlamak” şeklindeki ifadelerle tanımlamaktadırlar. Cep telefonlarının yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulayarak, iletişim kurmak için, “cepleşelim” gibi yeni kavramların ürettiklerini belirtmişlerdir.

İçinde bulunulan ortamlardan sıkılmanın [bunun da özellikle okul ve dersanelerdeki derslerde yaşandığını belirtmektedirler] “kafayı yemek”, “kuru-mak”, “çürümek”, “kafa ütülemek” gibi ifadelerle, kendilerini rahatsız eden bir durumu da “tilt olmak”, “fitil olmak” şeklindeki ifadelerle dile getirdiklerini belirtmişlerdir. İçinde buldukları ortamlara uyum sağlayamayan ya da farklı davrananlar için de “psikolojik deli”, “delimanyak”, “psikopata bağlamak”, “manyaksın” şeklindeki ifadelerin kullanıldığı gözlenmiştir.

Sonuç olarak temel alınan örneklem grubundan elde edilen veriler bir “toplumsal türün” (Barthes, 26) olan “dil”in gündelik yaşam pratiğini belirleyen değerlendirme biçimlerini açığa çıkarmaktadır. Bu bağlamda incelenen gruptaki öğrencilerin çevrelerindeki bireyleri, “dış görünüş” ve sahip olunan “maddi olanaklar” çerçevesinde değerlendirdikleri sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca ürettikleri dilin, oluşturdukları ortak kodların; yaşam tarzları, değerlendirme ölçütleri ile karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olduğu söylenebilir. Bu gruptaki öğrencilerin kitap okumak, tiyatroya gitmek gibi faaliyetlere zaman ayırmadığı [ki bu durum ürettikleri “dil” incelendiğinde kolaylıkla anlaşılabilir], İnternet aracılığıyla ya da Arjantin Caddesi’nde arkadaşları ile sohbet etmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Pratik yaşamda sahip oldukları olanakları entelektüel, kendilerini geliştirmeye ve gerçekleştirmeye yönelik faaliyetler için kullanmadıkları ve bu tür faaliyetlere değer atfetmedikleri anlaşılabilir. Cinselliği konumlandırmalarında erkek-egemen anlayışın hâkim olması, bu anlayışın değerlerini sorgulamadan kabul etmeleri ve desteklemeleri de belirgin özellikleri arasında yer almaktadır.

Kaynakça

- Barthes, Roland. *Göstergebilimsel Serüven*. Çev. Mehmet Rifat, Sema Rifat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993.
- Dundes, Alan. “Folklor Nedir?” *Millî Folklor* 65 (Bahar 2005).
- Güvenç, Bozkurt. *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1989.